

СВЕТИ ГРИГОРИЈЕ ИЗ НИСЕ

О БЛАЖЕНСТВИМА

Четврто слово

Блажени гладни и жедни правде, јер ће се наситити (Мт. 5; 6)

Они који су вични у лекарском умећу, кажу да се онима, који имају болестан желудац и слаб апетит, услед сакупљања неких рђавих сокова у горњем делу желуца, увек чини да им је желудац пун и да су сити. Услед слабљења природног нагона, у време те привидне ситости осећају одвратност према корисној храни. Међутим, ако се на њих примени неки поступак лекарске вештине, онда ће очишћење неким исцељујућим напитком онога што се накупило у желудачној шупљини учинити да више ништа стране не узнемирава природу, и вратиће им се нагон за корисним и хранљивим јелом. Као обележје оздрављења прихвата се то, што се храна више не узима принудно, него као пожељна и привлачна.

Шта значи овакав почетак? Беседа нас руководи ка вишем степену лествице блаженства и, према речима Пророка, полаже добра усхођења у срцу нашем (Пс. 83; 6). Доследно узлазећи, након успона које смо већ начинили, указује се нов, четврти успон, говорећи: Блажени гладни и жедни правде, јер ће се наситити. Мислим да је добро ако, избавивши душу од губитка апетита и од засићења, колико год је могуће побудимо у самима себи ту блажену глад и жеђ. Човек не може да буде снажан без довољно хране, силе која га укрепљује, нити може да се њоме насити или нахрани, ако нема апетита. Дакле, ако је сила (снага) неко животно благо, она се одржава довољном ситошћу. Пошто је окушамо услед апетита за храном, онда је овај апетит у живима нешто достојно да се назове блаженим, јер служи као почетак и узрок наше снаге. Међутим, у разликовању ове

чувствене хране догађа нам се да не желимо сви иста јела и жеље оних, који је окушају, често се деле по врстама јела: једноме прија слатко, а другог привлачи горко и љуто; једноме се допада слано, а другоме кисело. Често се догађа да немају сви апетит према корисној храни, јер има оних који, услед склоности ка некој страсти, потхрањују ту своју болест оним јелима, каква јој по својим својствима одговарају. Међутим, ако неко буде наклоњен корисним јелима, онда ће вероватно живети наслађујући се здрављем., јер ће храна очувати његово телесно благостање. Тако и у погледу душевне хране нису сви склони једном истом. Једни желе славу или богатство, или неко световно чувење. Други се непрестано брину о доброј трпези. Неки жудно прождиру завист као да је нека отровна храна, а има и неких чија се жеља побуђује природно лепим. Природно лепо је свагда и за све оно, што се не одабира ни због чега другог него је само по себи пожељно, свагда је истоветно и никада не губи привлачност да се њиме насићујемо. Због тога Логос не велича оне који су једноставно гладни, него оне чија је жеља наклоњена истинској правди.

Према томе, шта је правда? Ово се, мислим, најпре мора разоткрити речју да би се, кад се пројави њена лепота, у нама побудила жеља за лепотом видљивог. Немогуће је да пожелимо нешто што нисмо видели. Напротив, када се расуђује о нечему што је нама непознато, наша природа остаје неделатна и непокретна, уколико посредством слуха или вида не створи неки појам о жељеном. Стога неки, који истражују овоме слично, кажу да је правда очување правила да се свакоме да једнако и по достојанству. На пример, ако је неко потпуни господар над поделом новца, онда се онај, који у виду има једнакост и даје сразмерно са потребама, назива праведним. Ако неко, ко је добио власт да суди, не изриче пресуду на основу наклоности или непријатељства него само судећи по својствима дела, и ако кажњава достојно тога, ако својом пресудом ослобађа оне који не

подлежу одговорности а о осталим, спорним делима ствара суд на основу истине, онда се и он назива праведним. И они који поданицима налажу порез сразмерно њиховим могућностима, и господари куће, и градске старешине, и цареви народа – ако сваки од њих управља потчињенима, али не тако да влада покренут неразумним побудама, него да по правди суди онима који су му потчињени, и да одлуке усклађује с понашањем потчињеног, онда они, који правду одређују као очување наведеног правила, све што је овоме слично означавају именом правде. Међутим, имајући у виду узвишеност божанског законодавства, сматрам да се овде подразумева нешто више од онога, што смо поменули. Наиме, спасоносна реч изговара се за цео људски род уопште. С друге стране, не може сваки човек бити међу именованима, јер само неколицина има царску, старешинску и судску власт, или пак власт да дели новац. Велика већина потчињена је старешинству и надзору других. Како ће се онда неко сагласити да је управо то она правда која се подједнако нуди целом људском роду? Ако је, према мишљењу спољашњих мудраца, циљ правде управљање, онда тамо, где постоји преимућство (предност) нема једнакости. Дати појам о правди не може се прихватити као истинит, јер се он истог часа разобличује неједнакошћу у животу. Каква је дакле, правда која се на све распростире, и коју, као општу, треба да жели свако ко има у виду еванђелску трпезу, без обзира да ли је богат или сиромашан, да ли је роб или господар, да ли је племенитог рода или купљени роб, будући да никаква спољашња околност не увеличава и не умањује појам правде? Ако она може да се налази само код онога који је влашћу или неким другим преимућством изнад осталих, како ће онда бити праведан Лазар, бачен пред богаташева врата, који нема никакво средство којим би изразио такву правду: ни старешинство, ни власт, ни дом, ни трпезу, нити било какво друго житејско средство којим би и на делу могао да изврши такву правду? Ако је правда могућа само оном који влада или,

уопште, има нешто под својим надзором, онда је онај, који то не поседује, несумњиво изнад могућности да твори правду. Зашто бива удостојен спокојства човек који не поседује оно чиме се, према речима многих, одликује правда? Према томе, требало би да тражимо ону правду којом ћемо се наслађивати, ако за њом будемо чезнули, јер је речено: Блажени гладни и жедни правде, јер ће се наситити.

Будући да постоје многа вештаства која људска природа жели да окуси, потребно нам је много знања да бисмо у таквим јелима разликовали отровно од хранљивог и да оно, што се према мишљењу душе прихвата као храна, не би уместо живота изазвало смрт и уништење. Међутим, можда неће бити неправовремено да појам о овоме разјаснимо нечим другим, о чему се говори у Еванђељу. Онај Који је ступио у заједницу с нама у свему али без греха (Јевр. 4; 12), и присајединио се нашој слабости, глад није сматрао за грех и није одбио да Својим сопственим опитом упозна ову слабост, него је Себи дозволио ту природну побуду ка жељи за храном. Пошто је четрдесет дана постио, напоследку огладне (Мт. 4; 2). Тако је, када је хтео, давао природи времена да учини своје. Међутим, чим је дознао да се у Њему појавила слабост глади, изумитељ искушења саветовао Му је да ту жељу задовољи камењем, односно да жељу за природном храном обрати ка неприродној, јер каже: реци да камење ово постану хлебови (Мт. 4; 3). За какву је неправду било криво земљоделство? Због чега су крива семена, да се осуђује и храна која од њих потиче? Зашто се осуђује премудрост Створитељева као да, хранећи човечанство семенима, не храни га на одговарајући начин? Ако се камен сада показује као погоднији за храну, то значи да је Божија премудрост погрешила у дужном промишљању о људском животу. Реци да камење ово постану хлебови. Он то и до данас говори онима, које искушава њихова сопствена жеља. Говорећи тако, оне који га гледају најчешће убеђује да себи припреме храну од камења. Када жеља изађе из

нужних граница потребе, шта је то онда друго, ако не ђавољи савет, који тада забрањује храну из семена и побуђује жељу за неприродним? Они који нуде да се из камења једу хлебови чине то из користољубља, јер од неправде припремају себи раскошну и богату трпезу. За њих је чак и вечера својеврсна свечаност, лукаво смишљена да би задивила све оне, који прелазе границе неопходног за живот. Шта заједничко са природном потребом има вештаство сребра, које се не користи за храну, него се износи у виду тешког и масивног прибора? Шта је осећање глади? Зар то није жеља да се испуни недостатак у нужном? Будући да се снага изгубила, недостатак се допуњује одговарајућим додавањем. Природа жели хлеб, или нешто друго, погодно за јело. Зар удовољава нужди онај, који уместо хлеба до уста приноси злато? Дакле, када уместо оног што је погодно за храну, неко тражи и вештаство које се не употребљава као храна, онда се он непосредно брине о камењу, јер се природа брине за једно а он за друго. Као неким упозоравајућим гласом, природа осећањем глади само што не говори да јој је потребно јело, јер је потребно да телу врати изгубљену снагу. Ти, међутим, не слушаш природу и не дајеш јој оно, што јој је потребно. Напротив, ти се бринеш да се на твом столу нађе што веће бремене сребра. Позиваш коваче тог вештаства и радознано се распитујеш о историји изобраења (представа) која су у њега урезана, да би ти они посредством уметности тачно пренели страсти и обичаје и да би ти упознао јарост неког војника кад подиже мач да би заклао, и страдање рањеног који, смртно погођен, изгледа као да ће заплакати, и сцене из лова, и свирепост звери, и све оно што ти сујетни људи истанчано изобраавају на приборима за јело. Природи треба храна, а ти измишљаш треношце, ведра, кратере, амфоре и хиљаду других ствари које немају ничег заједничког са нужном потребом. Зар у томе што чиниш не чујеш онога који ти отворено саветује да поглед управиш на камење? Ту камену храну прате одвратни призори и страствена наслађивања слуха и они, што

храну припремају с циљем распламсавања раскалашности, отварају у себи пут за многа зла. Усмеривши твој поглед на камење, он ти управо то и предлаже уместо законите употребе хлеба.

Онај, Који је надвладао искушење, није из природе протерао глад као узрочника зла, него је уклонио само непотребну бригу, која се по савету противника присајединила потреби. Природи је препустио да се брине о себи, не излазећи из својих (природних) граница. Они, који очишћују вино, не просипају га и не кажу да је неупотребљиво због пене која се појавила у њему. Напротив, након што у грлић посуде издвоје оно што је сувишно, користе вино које је на тај начин постало чисто. Тако и Логос, размотривши и разабравши шта је природи страно, није одбацио глад која служи одржању нашег живота, него ју је очистио од сувишних додатака и одбацио их, рекавши да човек не живи само о хлебу, него и о речи Божијој. Према томе, ако је огладнео Исус, онда је достојно да се гладовање назове блаженим, уколико га и ми упражњавамо подражавајући Њега. Према томе, ако смо дознали чега је био гладан Господ, онда смо дознали и силу блаженства о којем је овде реч. Каква је то храна, које се Исус није застидео да је пожели? Након беседе са Самарјанком, Он се обраћа ученицима: Јело је моје да вршим вољу Онога, који Ме је послао (Јн. 4; 24). Очигледна је воља Оца, Који хоће да се сви људи спасу и да дођу у познање истине (1. Тим. 2; 4). Дакле, ало Он жели да се спасемо и ако је брига о нама Његова храна, отуда дознајемо на шта треба употребити такво расположење душе. На шта, дакле? Бићемо гладни свога спасења и жедни воље Божије, која жели да се спасемо.

Из овог блаженства смо управо дознали како ћемо унапредовати у таквом гладовању. Онај, који је пожелео правду Божију, нашао је уистину оно, што је достојно жеље, и његовој жељи није удовољено на само један од оних начина, којима се жеља

испуњава. Причасност правди није пожелео само као глад, јер би заустављање на тој једној склоности значило тек половину савршенства. Он је ово благо назвао и пићем, да би се пламеност и ватреност жеље доказала и самим осећањем жеђи. Наиме, у тренуцима жеђи осећамо нешто суво и распламсало и са задовољством користимо пиће, као нешто што нас исцељује кад смо у таквом положају. Иако је побуда ка узимању хране и пића исте врсте, склоност према једном или другом је различита. Због тога Логос блаженима назива оне који трпе и једно и друго, односно и глад и жеђ за правдом. Жељенога је довољно, да би дејствовало сагласно и са једном и са другом жељом, да би постало чврста храна за гладне и пиће за оне, који су жеђу привукли благодат. Блажени гладни и жедни правде, јер ће се наситити.

Зар је само жеља за правдом названа блаженом? Зар Логос неће назвати блаженим онога, ко буде имао сличну склоност ка целомудрености, мудрости, разборитости или неком другом виду врлине? Можда оно што је речено има и неки други смисао, сличан следећем: правда је једно од онога што се подразумева под именом врлине. Божанствено Писмо, по свом обичају, помињући појединачно тиме често обухвата и целину као, на пример, када се природа Божија објашњава неким именима. Тако и пророштво говори у име Божије: Ја сам Господ (Ис. 42; 8), Име је моје довека, и спомен мој из колена у колена (2. Мојс. 3; 15). На другом месту каже: Ја сам Онај који јесте (2. Мојс. 3; 14), а код другог пророка: јер сам милостив, каже Господ (Јер. 3; 12). Писмо је знало да именује Бога тим, и хиљадама других имена, која означавају узвишеност и велелепност. То поуздано дознајемо одатле што, када изговоримо једно, било које од тих имена, тим једним се ћутке изговара и читав низ осталих (имена). Ако Га именујемо као Господа, то не значи да Му не припадају и друга имена. Напротив, у том једном имену назива се и свим осталим (именима). Отуда дознајемо да богонадахнуто Писмо

именовањем појединости често обухвата целину. Због тога и овде, када блажено гладнима нуди правду, тим називом означава сваки вид врлине, јер су подједнако достојни да се блаженима назову и они, који су гладни разборитости, одважности, целомудрености или нечега другог што се садржи у појму врлине. Немогуће је да један вид врлине сам по себи буде савршена врлина, независно од њених осталих видова. Ма шта да замислимо као добро, оно нужно мора имати и своју супротност. Тако је целомудрености супротан разврат, а разборитости безумље. Тако и све остало, што се узима с боље стране, подразумева да постоји и оно што му је противно. Према томе, ако се у правди не садржи и све остало, онда ни остало не може да буде добро. Нико неће рећи да је правда неразумна, дрска или развратна или да поседује било шта друго, што се запажа у пороку. Ако појам правде није сједињен са рђавим, онда он, наравно, собом обухвата све што је добро, а добро је све што представља врлину. Због тога се под овом правдом подразумева свака врлина. Логос је оне, који су ње гладни и жедни, назвао блаженима и обећао им испуњење жеље.

Речено је: Блажени гладни и жедни правде, јер ће се наситити. Чини ми се да оно, што је речено има и неки такав смисао: оно, што се у животу задобија ради задовољства, служи за засићење оних, који су то задобили. Напротив, брига о задовољствима је, како то Премудрост негде загонетно каже, дубока јама (Прем. Сол. 23; 27), која се непрестано брижљиво пуни а ипак остаје непопуњена. То је бескористан труд, јер увек нешто долива у јаму жеља и додаје наслади, али жељу не доводи до засићења. Да ли је неко спознао границу среброљубља, задобивши оно, што задобијају среброљупци? Да ли се неко примирио од махнитости славољубља, након што је добио оно, што је желео? Ко је сластољубље заситио слушањем, гледањем или махнитошћу и помамом утробе? Да ли је неко од ове насладе стекао неку добит? Зар свака врста задовољства (насладе) које се осећа телом није

истовремено и нешто што се приближава и нешто што се удаљује, и само на кратко остаје уз оне што су га дотакли? Отуда од Господа дознајемо ово узвишено учење, које каже да је једино чврста и постојана ревност на врлини, која се укоренила у нама. Онај, који је узнатрествовао у нечему узвишеном, на пример у целомудрености, скромности, побожности или у неком другом, узвишеном и еванђелском учењу, тај приликом сваког успеха неће доживети узгредну и непостојану, него непоколебиву радост која ће трајати и остати у њему током читавог живота. Зашто? Зато што се све то увек може учинити дејственим (делатним) и што током читавог живота неће бити времена за засићење добрим делањем. И целомудреност, и чистота, и неспотицање у сваком добру, и немање заједнице са злом, увек могу постати дејствени (делатни) ако се у виду има врлина, док дејственост (делатност) увек прати радост. Код оних, који су се предали неразумним пожудама, не долази увек до насладе. Жудњу за јелом прекида ситост, а задовољство оног што пије гаси се истовремено када и жеђ. Тако је и свему осталом потребно неко време и временски размак, да би се поново побудила жеља оног што се наслађује, ослабљена задовољењем и засићењем. Међутим, задобијање врлине, у ономе, у којем се чврсто укоренила, не мери се ни временом, нити се ограничава ситошћу. Они, који живе у врлини, увек поседују чисто, живо и снажно осећање сопственог блага. Због тога онима, који су гладни врлине, Логос обећава задовољење глади, и то такво задовољење код којег ће ситост само распламсати, а не угасити жељу.

Онај, који је пожелео врлину, добро ће учинити са својим иметком, а у себи ће видети то, што је пожелео. Зато је блажен онај ко је гладан целомудрености, јер се преиспунио чистотом. Засићење њоме не доводи, као што сам рекао, до одвратности, него до појачања жеље. Жеља и засићење овде нарастају у подједнакој мери. Када се пожели врлина, за њом следи задобијање жељеног, док задобијено благо уноси у душу

непрестано весеље. Својство овога блага је да онеме, који се њиме користи, не доноси задовољство само у садашњости, него га весели у сва времена. Онога, ко је узнатрествовао (у врлини) весели и сећање на праведно проведен живот, и сам живот у садашњости ако се он живи врлински, и очекивање награде које се не очекује ни од чега другог него опет од те исте врлине, јер је она дело напредних и бива награда за напредак.

Ако би требало да се дотакнемо и неке одважне беседе, чини ми се да под именом врлине правде Господ онима, који желе да слушају, нуди Самога Себе, Који нам постаде премудрост од Бога, и праведност, и освећење, и избављење (1. Кор. 1; 30), а такође и хлеб који силази с небеса (Јн. 6; 50) и вода жива (Јн. 4; 10). Жеђ за њом Давид исповеда у неком од псалама, откривајући Богу ово, блаженства достојно, страдање душе, када каже: Жедна је душа моја за Богом живим; када ћу доћи и јавити се лицу Божијем (Пс. 41; 2). Чини ми се да је он, силом Духа преднаучен овим величанственим поукама Господњим, себи приписао и испуњење такве жеље: Ја ћу се у правди јавити лицу Твоме, наситићу се када угледам славу твоју (Пс. 16; 15). Тако је, дакле, према мојем расуђивању, истинска врлина добро без примеса рђавог, добро под којим се подразумева сваки појам који чини мисао о најбољем, а то је Сам Бог Логос, чија слава покри небеса (Авак. 3; 3). И сасвим је праведно што су блаженима названи гладни ове Божије правде. Они, који су уистину окусили Господа, као што каже Псалам (33; 9), то јест, који су у себе примили Бога, бивају испуњени оним, чега су били гладни и жедни, према обећању Онога Који је рекао: Отац и Ја... њему ћемо доћи, и у њему ћемо се настанити (Јн. 14; 21, 23), очигледно онда, када се тамо већ настани Свети Дух. Чини ми се да је и велики Павле, окусивши неизрециве рајске плодове, био и испуњен оним, што је окусио, и свагда тога гладан. Наиме, он исповеда да је испуњен жељеним, говорећи: Живи у мени Христос (Гал. 2; 20), док, будући гладан, стремим за оним што је

преда мном и(Филипљ. 3; 13), и каже: не као да то већ постигох, или се већ усаврших, него стремим не бих ли то достигао (Филипљ. 3; 13, 12). Нека нам буде допуштено да кажемо нешто само као претпоставку и чега нема у природи. Ако се од чувствене хране, која се узима за јело, ништа не би избацивало као вишак и ако би она у целини била искоришћена за телесни раст, онда би тела била огромна, јер би њихову величину увећавала свакодневна храна. Тако се ни она правда, а с њом и свака врлина, будући да се окуша као духовна храна, ниуколико не избацује, него се они, који су јој причасни, од ње свакодневно увећавају, јер она својим уношењем непрестано увећава њихову величину.

Ако смо разумели блажену глад, избљујмо сво обиље порока, да бисмо били гладни правде Божије, и она нека се испуни у Христу Исусу, Богу нашем. Њему нека је слава у векове векова! Амин.